

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РСО-АЛАНИЯ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ БЮДЖЕТНОЕ
ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ
СРЕДНЯЯ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА № 47

ФЕДЕРАЛЬНАЯ РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
СРЕДНЕГО ОБЩЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

РОДНАЯ (ОСЕТИНСКАЯ) ЛИТЕРАТУРА
(для 10 классов образовательных организаций)

Владикавказ - 2023

Æмбарынгæнæн ныстуан ирон литературæйы программæ 10 къласæн.

Адæмы монон царды кæддæриддæр стыр ахадындынад уыдис фольклор сæмæ аив литературæйæн. Уыдоны нывфтыд сæрцæд сæ цард, сæ историйы ахсджиадæр цаутæ, сæ зондон фæлтæрддынад. Уыдоны ис зонды суадон, ныхасы фидауц сæмæ бæрзонд идеястæ. Дзырдаивадæн йæ нысаниуæг фæуæлдæр ис нæ рæстæджы. Уый рæзгæ фæлтæры хъомыл кæны гуманизм сæмæ граждайнаг идеалтыл, фидар кæны адæмы удварн, уымсæй рæзынц монон сæмæ культурон традицитæ. Уымæ гæсгæ скъолайы куысты ахъазгадæр у литературæ ахуыр кæнын.

Сусæггаг нæу, абоны ахуырдаутæ арæх нал кæсынц литературон уацмыстæ, зынтæй æмбарынц текстты анализ, сæ логикон хъуыдыкæнынад фæлæмæгъдæр, удварны хъомыладмæ нал ис фаг цæстæнгас.

Мадæлон литературæ нымæд у федералон, æнаæмæнгхъæугæ предметыл, ног ахуырадон стандартты йын ис сæрмагонд бынат.

Предметæй хæрзхъæд ахуыр райсыны мидис, принциптæ, бацæуæнтæм алывæрсыгæй каст цæуы æмæ программæ арæзт у ахæм **нормативон документты**:

- Уæрæсейы Федерацийы закон «Ахуырады тыххæй»-йы;
- Ног ахуырадон стандартты;
- Цæгат Ирыстон-Аланийы модернизацийы комплексон проекты;
- Ирон национ ахуырады концепцийы ;
- Приоритетон национ проект «Нæ ног скъола»-йы;
- Республикон программæ «Ирон æвзаджы æмæ литературæйы программæ 1-11 кълæстæн»; **Программæйы автортæ** : Джыккайты Щамиль, Хъантемыраты Римсæ, Мамиаты Изетсæ, Гусæздæрты Азæ. Программæ сфидар кодта Республикæ Цæгат Ирыстоны – Аланийы Иумсæйаг сæмæ профессионалон ахуырады министрæд.

-2012-2013 ахуыры азы ахуыргæнæн чингуытæ, ахуырадон-методикон æрмæджы номхыгъды.

-Ирон литературæ. Хрестоматии. 10 кълас Хъантемыраты Р.С. 2012

Ирон литературæ ахуыр кæныны нысантæ:

- литературæйы фæрцы скъоладзауты иумæйаг культурæ рæзын кæнын;
- литературæйы æмбарынад бацамонын;
- литературон уацмысыл æнцой кæнгæйæ, цардæн аргъ кæнын, цард æнкъарын;
- ахуырдаутæм рæзын кæнын чиныгкæсæджы культурæ;
- ныхасы арæхстдзынагдæ райрæзын кæнын æмæ а.д.

Стандартты домæнтæм гæсгæ арæзт программæтæ æмæ ахуыртæ «филологи»-йæ хъуамæ арæзт уой ахæм уагыл.

Мадæлон литературæ:

1) чингуытæ кæсын æмæ литературæ ахуыр кæныны ахадындынад адæймаджы миддунейы рæзтæн цы пайда сты, уый бамбарын; чингуытæ кæсыныл фæцалх кæнын,

2) литературæ адæмы национ-культурон хæзна кæй у, адæмы цард хуыздæр бамбарыны фæрæз кæй у, уый æнкъарын;

3) мадæлон æвзагыл фыст хуыздæр уацмыстæ ахуыр кæныны фæрцы банкъарын кæнын мадæлон æвзаджы коммуникативон-эстетикон гæнæнтæ, мадæлон æвзаг адæмæн сæ химбарынады фæрæз кæй у, уый;

4) хъомыл кæнын:

- а) хорз эстетикон æнкъарæнтæ кæмæ ис,
- æ) фысгæ æмæ дзургæ ныхасы алыхуызон жанртæй пайда кæнгæйæ, хи хъуыдытæ раст æргом кæнынмæ чи арæхсы,
- б) бакаст уацмыс равзарынмæ, уый фæдыл хи хъуыдытæ раргом кæнын чи зоны;
- в) уæгъд рæстæг чингуытæ кæсынмæ чи тырны, ахæм чыныгкæсæджы;
- 5) алыхуызон этнокультурон традицитæ цы аивадон уацмысы æвдыст цæуынц, уый раст æмбарыныл фæцалх кæнын;
- б) амоньн аивадон уацмысы структурон æмæ эстетикон æвзæрст.

Ирон литературæ ахуыр кæнынæ предметон фæстиуджытæ

Стандарттæм гæсгæ скъоладзаутæ литературæйæ райсдзысты ахæм зонындзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæ:

-иумæйаг культурон-литературон арæхстдзинæдтæ: литературон уацмыс арф æнкъарын; ирон литературæйы бастдзинад æппæтдунеон литературæтимæ æмбарын; кæсыны культурæ бæрзонд кæнын; библиотекайы, интернеты ифORMаци агурын зонын;

-царды зынаргъдæр цы хæзнатæ сты, уыдон иртасынмæ арæхсын: алыварсы дунемæ уарзон цæстæй кæсын; царды алы фæзындмæ хи цæстæнгас дарын; æмбарын литературæйы нысаниуæг адæймаджы удварны хъомылады; адæймаджы фауинаг миниуджытæм критикон цæстæнгасæй кæсын; литературон уацмысы агурын дзуæппытæ зæрдæагайæг фæрстытæн;

-кæсыны культурæ бæрзонддæр кæнынмæ арæхстдзинад: литературон уацмысмæ сфæлдыстадон цæстæнгасæй кæсын; зæрдæмæ хæстæг темæтыл уацмыстæ æвзарын æмæ сæ кæсын; литературон уацмысы цы дуг æмæ культурæйы кой цæуы, уыдоны æдыл арæст диалогон ныхасы архайын; уацмысы сæйраг персонажты миддунейæн æмæ архæйдтытæн аргъ кæнын зонын;

-ныхас кæнын; ныхасы стильтæй раст пайда кæнын зонын.

10 кълæсы ахуыр кæнынц литературæйы истори. Ам сæрмæг лæвæрд цæуы хронологион уагыл. Программæмæ хаст сæрцыдысты ирон литературæйы ахъазгадсæр фæзындтæ сæмæ зынгæ фысджыты уацмыстæ. Æвзæрст цæуынц, зонынадсæн, идейон сæмæ эстетикон хъомыладон цас ахъаз сты, уыцы принципмæ гæсгæ.

10 кълæсы литературæ лæвæрд цæуы историон принциптæм гæсгæ. Уым зыны литературон процесс, йæ рæзты историон, сæхсæнадон сæмæ культурон уавæртæ. Программæйы лæвæрд цæуы литературон рæзты периоды иумсæйаг характеристикæ, стæй, уыцы периоды зынгæдсæр цы фысджытæ уыд, уыдоны сфæлдыстадсæй сæйрагдсæр уацмыстæ. Классиктæй уæлдай программæйы цы фысджытæ ис, уыдоны сфæлдыстад бæлвырдсæй сæндсæфта литературон рæзтыл сæмæ йын ис историон – культурон ахадындынад. Уымæ хыгъд цæуынц литературон здæхтыты хуызтæ (романтизм, символизм, реализм) сæмæ сæ зынгæдсæр минсæвæртты аивадон сентыстытæ.

Программæйы мидис.

Ирон советон лит-рæ 1917-1929 азты. Ирыстоны æхсæнадон – политикон уавæр 1917-1930 азты, экономика æмæ культурæ. Мыхуыры уавæр. Ирон фысджытæ æмæ революци. Сæ 'хсæнадон ахайд мидхæсты азты. Фыццаг литературон къордтæ. чингуытæ æмæ альмонахтæ.

Коцойты Арсен. Коцойты Арсены цард æмæ æхсæнадон куыст. Радзырды «Æмбæлттæ»-йы композицион арæзт. «Æнхъæл нæ удысты»- йы темæ, идейæ. Гыццыл адаймаджы хысмæт «Æнæном радзырд»-ы Арсены ахадындынад ирон литературæйы.

Гæдиаты Цомахъ. Цомахы биографи, йæ революцион куыст 1905-1907 азты. «Ос-Багъатыр». Трагедийы историон бындур. Национ иудзынад æмæ сæрибары идейæтæ. драмæйы. Адæмы патриотизм. Гæбайы фæлгонц, йæ сæфты фæндаг. Уацмысы æвзаджы æууæлтæ. Йæ акуалондынад нæ царды.

Малиты Георги Георгийы царды хабæрттæ. Поэмæ «Темур- Алсахъ». Сæйраг хъайтары фæлгонц. «Дзандзырахъ»-ы сюжет, конфликт, идейæ. Багъараты Созыры цардвæндаг æмæ сфæлдыстадыл афæлгæст.

Барахъты Гино. Барахъты Гинойы цард æмæ æхсæнадон куыст. «Арæбиаты Гуыргъохъ». Дзыллæты сæрибарыл тох кадæджы. «Азджериты Куыцкк.» Поэмæйы романтикон стили æууæлтæ. Бæстырæсугъды патриотон æнкъарæнтæ. Куыцкк æмæ Бæстырæсугъды трагикон хысмæт. Аивады темæ кадæджы.

Хъамбердиаты Мысосты царды хабæрттæ. Йæ сфæлдыстадыл афæлгæст.

Беджызаты Чермен. Беджызаты Чермены цард æмæ сфæлдыстад. Новеллæты цикл «Мæсгуытæ дзурынц». Таурæгъ «Кодзыртæ»-йы ирон сылгоймаджы фæлгонц « Уанелы Колыты Бецийы мастисæн.Тутыр» - ы мидис. Новеллæты бынат æмæ ахадындынад ирон литературæйы.

Тыбылты Алыксандры литературон – критикон бынтæ.

Хъуылаты Созырыхъо. Хъуылаты Созырыхъойы цард æмæ сфæлдыстад. «Иудзонгон». Къласы тохы цаутæ мидхæсты рæстæджы Социалон быцаутæ радзырд «Номылус»-йы. Сылгоймаджы уавæр æмæ трагикон хысмæт. Адæмы уавæр уацмысы. Радзырд «Дыууæ къæрныхы» мидис.

Фæрниаты Къоста. Фæрнионы цард æмæ сфæлдыстад. «Уады уынаер». Хохæгты тох хæдхæцаг паддзахы ныхмæ. Социалон æмæ этикон проблемæ. Мисурæты трагедион уавæр. Цæрайы фæлгонц. Пейзаж æмæ романы поэтикайы

Нигеры бынат ирон литературæйы æмæ культурайы. Авторы позиции «Фæстаг хъæбысы» Æмдзæвгæ «Хидыл»-ы философон мидис. Фадат æмæ адаймаджы хысмæт «Нæ тæрсын æз»-ы. Сагъæс царды нысаныл «Бонтæ бонты фæдыл уайынц» Нигеры сфæлдыстады ахадындынад ирон литературæйы.

Боциты Барон. Роман «Саст рæхысы» темæ æмæ идейæ. Хъайтары сурæт- характер равдисыны мадзал.

Туаты Дауыт. Туаты Дауыты царды хабæрттæ. Драма «Сидзæргæс»-ы сюжет. Драмæйы композици æмæ фæлгонцты дих. Нуцайы трагедион хысмæт.

Мамсыраты Дæбейы сфæлдыстады характеристика. Радзырд «Аууон»-ы сæтирæ. Уацмыс «Фæсмон»-ы идейон мидис.

Ирон литература Фыдыбæстæйы Стыр Хæсты азты.

Кочысаты Мухарбег. Кочысаты Мухарбеджы сфæлдыстадыл афæлгæст. Уарзондынады мотивтæ «Сау цæстыты». Мухарбеджы æмдзæвгæты поэтикон хицæн æууæлтæ.

Калоты Хазби. Калоты Хазбийы цыбыр цардыл афæлгæст. Лирикон геройы уæздан æнкъарæнтæ, йæ цардбæллон хъуыдытæ. («Фæстаг салам», «Хорзæй баззай, Ир», «Æз мæ цард...».) Хазбийы поэтикайы бынат йæ рæстæджы ирон литературæйы.

Плиты Грис. Плиты Грисы лирикайы сæйраг фарстытæ. Хъайтарон национ удыхæд авторы зондахаст æмæ хæсты философи æмдзæвгæ «Солдат»-ы. Историон трагеди

«Чермен». Йæ темæ æмæ композицион арæзт. Чермен - адæмы бартыл тохгæнгæнæг. Æлдæртты къорд, сæ миддуне, сæ зондахаст. Уацмысы арæзт, сюжет, композици.

Сæйраг домæнтæ 10 – æм къласы ахуыргæнинагты зонындзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæм. Уацмыстæ наизустъ ахуыр кæнынæн.

Гæдиаты Цомахъ *«Адæм»*.

Барахъты Гино *«Азджериты Куыцыкк» (Скъуыддзаг)*.

Малиты Георги. Скъуыддзаг поэмæ *«Темур – Алсахъ»-æй*.

Кочысаты Мухарбег *«Фыстæг мæ мадмæ»*

Калоты Хазби *«Хорзæй баззай, Ир»*.

Плиты Грис Скъуыддзаг *«Салдат»*.

Ахуыргæнинагтæ хъуамæ зоной:

- фысджыты цард æмæ сфæдыстад;
- цы уацмыстæ ахуыр кодтой, уыдоны сюжеттæ, композицийы хицæндзинæдтæ, фæлгонцтæ;
- этикон характеры тыххæй æмбарынад;
- æмбарынадтæ: æмдзæвгæ, поэмæ, радзырд, драмæ, трагедии, роман, фыссæджы индивидуалон стили сæйраг миниуджытæ;
- наизустъ ахуыр кæнынмæ цы уацмыстæ амынд цæуы, уыдон.

Ахуыргæнинагтæ хъуамæ арæхсой:

- фыссæджы арæзт аивадон нывтæ иртасын æмæ æвдисын;
- уацмыс анализ кæнын, йæ хæйттæ хынцгæйæ;
- эпос, лирика, драмæ кæрæдзийы иртасын;
- уацмысы хъайтарæн характеристикæ дæттын, цалдæр уацмысы хъайтарты кæрæдзийыл абарын;
- авторы ахаст уацмысы архайджытæм æмæ цаутæм иртасын;
- уацмыс аив кæсын;
- хи сæрмагонд дзургæ æмæ фысгæ ныхасмæ пълан саразын;
- литературон – критикон æмæ публицистикон уацтæн, стæй ахуыргæнагджы лекцийæн хи куысты пълан, тезистæ, конспект аразын;
- литературон темæйыл доклад кæнæ реферат бацæттæ кæнын;
- нырыккон литературон фæзындтæн аргъ кæнын.

Ахуыры рæстæджы пайдагонд цæудзысты репродуктивон и продуктивон ахуыры методтæ:

- информацион технологи;
- цæстуынгæ æрмæг,
- ИКТ,
- уацмыстæм иллюстраци,
- амонæн литература.

Æрмæг куыд æмбæрстгонд æрцыд, уый сбæрæг гæнæны хуызтæ:

тест саразын; фысгæ, дзургæ дзуæппытæ; нывæцæн, изложени.

Контролы формæтæ

- индивидуалон
- кьордæй
- фронталон

Контролы хуызтæ

- развæлгъау
- æрвылбон
- тематикон
- хатдзæг

Урочыты хуызтæ:

- урок-ног æрмæг амынд
- урок-практикон куыст
- уроки-хъазт
- компьютерон урок
- урок -кьордты куысты формæ
- ныхасы рæзты куыст
- интеграцигон урок

Технологитæ:

- традицион технологи;
- архайды технологитæ;
- иннæ предметты бастдзинадимæ

Ахуырадон-методикон æрмæджыты номхыгъд

1. Бзаров Р.С. История в осетинском предании: Сюжет о Чермене, - Владикавказ, 1993.
2. Джусойты Н. *Ирон аив дзырды сæрвæлтау*. Цхинвал, 1966 аз.
3. Джыккайты Ш. *Ныхасы фарн*.- Дзауджыхъæу, 1996 аз.
4. Джыккайты Ш. Критикон уацты æмбырдгонд. 2 хайы. – Дзæнджыхъæу,
5. Джыккайты Ш. Ирон литературæйы истории. Дзæуджыхъæу, 2002.
6. Салагаева З.М. Четыре этюда об осетинской прозе. – Орджоникидзе, 1970.
7. *Поэзийы фарн* : Критикон уацтæ. – Орджоникидзе, 1980 аз.
8. *Зонадон – критикон уацтæ*. – Дзæуджыхъæу, 1991 аз.
9. *Критикон уацты æмбырдгонд*. – Орджоникидзе, 1981.
10. *Вопросы осетинской литературы и фольклора*. – Владикавказ, 1993

Къæлендарон пълан ирон литературæйæ курсæй10 къласы.

<i>№ урочы</i>	<i>Сæргонд</i>	<i>Урок</i>	<i>Ным</i>	<i>Урочы темæ.</i>	<i>Сæйраг æмбарынадтæ</i>	<i>Фæстиуджытæ</i>	<i>УАА</i> <i>Скъ.универсалон архайдтытæ</i>	<i>Хæдзармæ куыст</i>
1.	Разныхас.1с	1		Презентаци. Ирон советон литературæ 1917-1929 азты.		Арæхсын: -текст скъуыддзæгтыл (хицæн эпизодтыл) дих кæнын.;	Тесты хъæугæ æрмæг агурын (П)	Конспект скæнын.
2.	Коцойты Арсен. 5с	1		Коцойты Арсены цард æмæ æхсæнадон куыст.	Сюжет æмæ композици.	-тексты сæйраг хъуыды иртасын;	Аив ныхасыл куыст (К)	Конспект.
3.		1		Радзырды «Æмбæлттæ»-йы композицион арæзт.		-уацмысы архайд цыд логикон æгъдауæй раст дзурын;	Проблемон фарста æвæрын(П)	Батырбеджы фæлгонц.
4.		1		«Æнхъæл нæ уыдысты»- йы темæ, идейæ.		-дыууæ фæлгонцы кæрæдзийыл абарын, авторы ахастдзинад йæ героймæ сбæрæг кæнын, хъайтары архайд æмæ миниуджытæн раст аргъ кæнын.	Адæймаджы миддунейæн эстетикон æгъдауæй аргъ кæнын æмæ æмбарын(Л)	Леуаны фæлгонц.
5.		1		Гыццыл адæймаджы хысмæт «Æнæном радзырд»-ы			Ныхмæлæуд хъуыдыдæ райхалын(К)	Уацмысы адæмы эгоизм.
6.		1		Арсены ахадындзинад ирон литературæйы.				Проблемон фарстатæн дзуапп раттын.

7.	Гæдиаты Цомахъ. 5с	1	Цомахъы биографи, йæ революцион куыст 1905-1907 азты. «Ос-Багъатыр». Трагедийы историон бындур.	Элегии. Историон трагедии. Трагедийы сюжет æмæ композици.	<i>Арахсын</i> :-драмон уацмысæн анализ кæнын, -уацмысы архайды цыд логикон æгъдауæй раст дзурын, авторы ахастдинад йæ героймæ бæрæг кæнын, хъайтары архайд æмæ миниуджытæн раст аргъ кæнын.	Анализ, синтез, абарст, зониндзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæ иумæйаг кæнын (П) Тексты хъæугæ æрмæг агурын (П) Аив ныхасыл куыст (К) Алыхуызон хъуыдытæ хынцын æмæ кординаци кæнын (К)æрмæджы фæткæвæрдыл ахъуыды кæнын(П)	Конспект. Уацмыс бакасын. Уацмысы æууæлтæ. Адæмы патриотизм. Проблемон фарстатæн дзуапп раттын. Фæлгонцарæзæн лексика.	
8.		1	<i>Презентаци</i> . Национ иудзинад æмæ сæрибары идейæтæ драмæйы.					
9.		1	Адæмы патриотизм.					
10.		1	<i>Презентаци</i> . Гæбайы фæлгонц, йæ сæфты фæндаг.					
11.		1	Уацмысы æвзаджы æууæлтæ. Йæ акуалондзинад нæ царды.					
12.	Н/Р/К	1	Нывæцæн « <i>Национ иудзинад</i> » ныффыссынмæ цæттæгæнæн урок				Хæдзармæ ныффыссын.	
13.	Малиты Георги.	1	Георгийы царды хабæртгæ. Поэмæ «Темур- Алсахъ».	Поэмæйы темæ, идейæ, композици. Романтизм.	<i>Арахсын</i> :-лиро – эпикон уацмыс æвзарын, -уацмысы архайды цыд логикон æгъдауæй раст дзурын, авторы	Фарст райхалынаæнахадгæдæр мадзæлттæ агурын (П) Дзургæ ныхасы æмбаргæ арæст (П) Хи хъуыдытæ бæлвырд æмæ æххæстæй зæгъын	Темур- Алсахъы фæлгонц. Фольклоримæ бастдинад Уацмысы аивадон мадзæлтæ.	
14.	3с	1	Сæйраг хъайтары фæлгонц.					

15.		1		Презентаци. «Дзандзирахъ»-ы сюжет, конфликт, идея.		ахастдинад йæ героймæ сбæрæг кæнын, хъайтары архайд æмæ миниуджытæн раст аргъ кæнын.	(К)	Уацмысы композицион хицæдзинсæдтæ
16.	Багъæраты Созыр. 1с.	1		Багъæраты Созыры цардвæндаг æмæ сфæлдыстадыл афæлгæст.				Наизусть.
17.		1		Барахъты Гиноы цард æмæ æхсæнадон куыст. «Арæбиаты Гуыргъохъ». Дзыллаеты сæрибарыл тох кадæджы.	Радзырды арæзт, йæ лирикон ахаст.	Арахсы: -бæлвырд кæнын уацмысы сæйраг проблематикæ, аивадон мадзæлтты ахъаз сюжет æмæ композици рагдасынæн, -бæрæг кæны сæйраг архайæджы характерон хицæндзинадтæ, бынат фæлгонцты системæйы, авторы бæрæггæнæн.	Ахуырадон æрмæджы этикон нысаниуæгæн раст арг кæныны (Л) Анализ, синтез, классификаци(П) Тексты æмбарынад, хъæугæ æрмæг сæ исын зонын(П) Аххос æмæ фæстиуджытæ раиртасын (П) Æмбæлгæ хуызы спайда кæнын дзургæ ныхасæй хъуыддæгтæ	Гуыргъохъ - патриоты фæлгонц. Сюжет сæмæ композицион хицæндзинсæдтæ уацмысы Æгъдау æмæ лæгдзинады уæлахиз радзырд «Цæр»-ы Уацмысы аивадон мадзæлтæ.
18.	Барахъты Гино. 5с	1		Презентаци. «Азджериты Куыцкык.» Поэмæйы романтикон стили æууæлтæ.	Эпитеттæ, абарæнтæ.			
19.		1		Бæстырæсугъды патриотон æнкъарæнтæ.				
20.		1		Куыцкык æмæ Бæстырæсугъды трагикон хъысмæт.				

21.		1		Аивады темæ кадæджы.			аразгæйæ(К) Æмбæлгæ хуызы спайда кæнын фысгæ ныхасы рæзты(К)	Фæлгонцаразæн лексикæ.
22.	<i>Н./Р.К</i>	1		Нывæцæн « <i>Райгуырæн уæзæгмæ уарзондзинад</i> » ныффыссынмæ цæттæгæнæн урок.		Арæхсын: Хи хъуыдытæ бæлвырд кæнынаен критеритæй пайда кæнын,		Хæдзармæ ныффыссын.
23.	<i>Н./Р.К</i>	1		Нывæцæн ныффыссын.		æмбаргæ æмæ хибарæй аразын фысгæ ныхас рацыд æрмæгæй;		Хæдзармæ ныффыссын.
24.	Хъамбердиа ты Мысост 1с	1		Хъамбердиаты Мысосты царды хабæртгæ. Йе сфæлдыстадыл афæлгæст.	Традиции æмæ ногдзинад			Наизусть.
25.	Беджызаты	1		Беджызаты Чермены цард æмæ сфæлдыстад. Новеллæты цикл «Мæсгуытæ дзурынц».	Новеллæ	Арæхсы: бæлвырд кæнын уацмысы сæйраг проблематикæ, аивадон мадзæлтты ахъаз сюжет æмæ композиции равдисынаен,	Хи хъуыдытæ бæлвырд кæнгæйæ, критеритæй пайда кæнын(К)	Таурæгъ бакасын.
26.	Чермен. 5с	1		Презентаци. Таурæгъ «Кодзыртæ»-йы ирон сылгоймаджы фæлгонц			Хибарæй саразын алгоритмон архайд(П)	Рагон адæмы царды ныв.
27.		1		« Уанелы Тутыр» - ы мидис.		Бæрæг кæны	Аххос æмæ фæстиуджытæ раиртасын (П)	Зазайы фыдмитæ.

28.		1		Колыты Бецийы мастисæн.		сæйраг архайæджы характерон хицæндзинаedtæ, бынат фæлгонцты системæйы, авторы бæрæггæнæн	Анализ, синтез, классификаци(П)	Этнографион æрмæг уацмысы.
29.		1		Новеллæты бынат æмæ ахадындзинад ирон литературайы.			Тексты æмбарынад, хъæугæ æрмæг сæ исын зонын(П)	Проблемон фарстатæн дзуапп раттын.
30.	<i>Н./Р.К</i>			Нывæцæн «Сылгоймаджы хъысмæт» ныффыссынмæ цæттагæнæн урок.		Арæхсын: Хи хъуыдытæ бæлвырд кæнынæн критеритæй пайда кæнын,æмбаргæ æмæ хибарæй аразын фысгæ ныхас рацыд æрмæгæй;		Хæдзармæ ныффыссын.
31.	Тыбылты Алыксандр. 1с	1		Тыбылты Алыксандры литературон – критикон бынтæ.				Цыбыр конспект.
32.	Хъуылаты Созырыхъо. 5с	1		Хъуылаты Созырыхъойы цард æмæ сфæлдыстад. «Иудзонгон». Къласы тохы цаутæ мидхæсты рæстæджы		Арæхсын: æмбаргæ æмæ хибарæй аразын фысгæ ныхас рацыд æрмæгæй;	Æмбæлгæ хуызы спайда кæнын фысгæ ныхасы рæзты(К)	Проблемон фарстатæн дзуапп раттын.
33.	5с	1		Презентаци. Социалон быцæутæ радзырд «Номылус»-йы.	Юмор æмæ сатира.	Арæхсы: бæлвырд кæнын уацмысы сæйраг проблематикæ,	Ахуырадон æрмæджы этикон нысаниуæгæн раст аргъ кæнын (Л)	Габейы фæлгонц. Уарзондзинад æмæ царды æцæгдзинады

					аивадон мадзэлтты ахъаз сюжет æмæ композици равдисынаен,	Анализ, синтез, классификаци(П)	темæ радзырды.
34.		1	Сылгоймаджы уавæр æмæ трагикон хъысмæт.		Бæрæг кæны сæйраг архайæджы характерон хицæндзинаedtæ, бынат фæлгонцты системæйы, авторы бæрæггæнаен	Тексты æмбарынад, хъæугæ æрмæг сæ исын зонын(П) Аххос æмæ фæстиуджытæ раиртасын (П)	Адæмы уавæр æмæ ирон æхсæнад.
35.		1	Адæмы уавæр уацмысы.			Æмбæлгæ хуызы спайда кæнын дзургæ ныхасæй хъуыддæгтæ аразгæйæ(К)	Фæлгонц аразæн фæрæзтæ уацмысы.
36.		1	Радзырд «Дыууæ къæрныхы» мидис.				Проблемон фарстатæн дзуапп раттын.
37.		1	Фæрнионы цард æмæ сфæлдыстад.				
38.	Фæрниаты Къоста. бс	1	«Уады уынаер». Хохæгты тох хæдхæцæг паддзахы ныхмæ.	Роман.	<i>Арæхсы:</i> бæлвырд кæнын уацмысы сæйраг проблематикæ, аивадон мадзэлтты ахъаз сюжет æмæ композици равдисынаен,	Ахуырадон æрмæджы этикон нысаниуæгæн раст арг кæныны (Л)	Конспект. Уацмысы æвзаг æмæ стиль.
39.		1	<i>Презентаци.</i> Социалон æмæ этикон проблемæ.			Анализ, синтез, классификаци(П)	Проблемон фарстатæн дзуапп раттын.
40.		1	Мисурæты трагедион уавæр.		Бæрæг кæны сæйраг архайæджы характерон хицæндзинаedtæ, бынат фæлгонцты	Тексты æмбарынад, хъæугæ æрмæг сæ исын зонын(П) Аххос æмæ фæстиуджытæ раиртасын (П)	Уацмысы таурагъон æууæл.
41.		1	Цæрайы фæлгонц.				Æппæрцæг

					системæйы, авторы бæрæггæнæн	Æмбæлгæ хуызы спайда кæнын дзургæ ныхасæй хъуыддæгтæ аразгæйæ(К)	фæлгонцты къорд.
42.		1		Пейзаж æмæ романы поэтикайы	адæймаджы уавæр æмæ фæлгонцаразæн мадзæлттæ сбæрæг кæнынæн.		Хæст æмæ адæм.
43.	Н./Р.К			Нывæцæн « <i>Адæймаджы нысан царды</i> » ныффыссынмæ цæттæгæнæн урок.			Хæдзармæ ныффыссын.
44.	Нигер. (Дзнайты Иван) 4с	1		Нигеры бынат ирон литературæйы æмæ культурайы.	Арахсын: лирикон æмдзæвгæйы арын сæйраг фæлгонцтæ (предметтæ), фылдæр ныхмæвæрд æвæрдæй. -хицæн кæнын фæлгонцтимæ баст лексикон рæнхъытæ.	Хи хъуыдытæ сбæлвыд кæнынæн бæлвырд критеритæй пайда кæнын(К)	Конспект скæнын.
45.		1		Авторы позиции «Фæстаг хъæбысы»		Ахуырадон æрмæджы этикон нысаниуæгæн раст арг кæныны (Л)	Проблемон фарстатæн дзуапп раттын.
46.		1		Æмдзæвгæ «Хидыл»-ы философон мидис.		Анализ, синтез, классификаци(П)	Хъайтары уæлахиз гуырысхо æмæ зындзинæдтыл
47.		1		Фадат æмæ адæймаджы хъысмæт «Нæ тæрсын æз»-ы.		Тексты æмбарынад, хъæугæ æрмæг сæ исын зонын(П)	Ног заманы поэты уавæр.
48.		1		Сагъæс царды нысаныл «Бонтæ бонты фæдыл уайынц»		Аххос æмæ фæстиуджытæ раиртасын (П)	Фæлтæрты бастдзинад уацмысы.
49.		1		Нигеры сфæлдыстады ахадзындзинад ирон			Сæрибары темæ Нигеры

				литературайы.				лирикайы.	
50.	Боциты Барон 2с	1		Роман «Саст рæхыс»- ы темæ æмæ идейæ.	Роман.	<i>Арæхсы:</i> бæлвырд кæнын уацмысы сæйраг проблематикæ, аивадон мадзæлтты ахъаз сюжет æмæ композиции равдисынаен,		Роман бакæсын.	
51.		1		Хъайтары сурæт- характер равдисыны мадзал.				Уацмысы æвзаг.	
52.	Туаты Дауыт 3с	1		Туаты Дауыты царды хабæртгæ. Драмаæ «Сидзæргæс»-ы сюжет.	Сурæт æмæ характер.	<i>Арæхсын:</i> драмон уацмысæн анализ кæнын, -уацмысы архайды цыд логикон æгъдауæй раст дзурын, авторы ахастдинад йæ героймæ сбæраг кæнын, хъайтары архайд æмæ миниуджытæн раст аргъ кæнын.	Æмбæлгæ хуызы спайда кæнын дзургæ ныхасæй хъуыддæгтæ аразгæйæ(К) Ахуырадон æрмаеджы этикон нысаниуæгæн раст аргъ кæныны (Л)	Драмаæ бакæсын.	
53.		1		Драмæйы композиции æмæ фæлгонцты дих.					Нуцайы трагедион хъысмæт.
54.		1		Нуцайы трагедион хъысмæт.					
55.	Мамсырыты Дæбе. 3с.	1		Мамсыраты Дæбейы сфæлдыстады характеристикæ.	Сурæт æмæ характер.	<i>Арæхсы:</i> бæлвырд кæнын уацмысы сæйраг проблематикæ, аивадон мадзæлтты ахъаз сюжет æмæ	Ахуырадон æрмаеджы этикон нысаниуæгæн раст аргъ кæныны (Л) Æмбæлгæ хуызы спайда кæнын дзургæ ныхасæй	Цыбыр конспект сканын.	
56.		1		Радзырд «Аууон»-ы сæтирæ.					Козбаудзинад – удхалæг миниуæг.

57.		1		Уацмыс «Фæсмон»-ы идейон мидис.		композиции равдисынаен,	хъуыддæгтæ аразгæйæ(К)	Уацмысы аивадон æууæлтæ.
58.	Разныхас.			Ирон литературæ Фыдыбæстæйы Стыр Хæсты азты.				Цыбыр конспект скæнын.
59.	Кочысаты Мухарбег.	1		Кочысаты Мухарбеджы сфæлдыстадыл афæлгæст. Уарзондзинады мотивтæ «Сау цæстыты».		<i>Арæхсын</i> : лирикон æмдзæвгæйы арын сæйраг фæлгонцтæ (предметтæ), фылдæр ныхмæвæрд æвæрдæй.	Хи хъуыдытæ сбæлвыд кæнынаен бæлвырд критеритæй пайда кæнын(К)	Адæмон поэты фæлгонц æмдз. «Къоста Херсоны».
60.	2с	1		Мухарбеджы æмдзæвгæты поэтикон хицæн æууæлтæ.		-хицæн кæнын фæлгонцтимæ баст лексикон рæнхъытæ.		Наизусть хи æвзæрст æмдзæвгæ.
61.	Калоты Хазби. 2с	1		Калоты Хазбийы цыбыр цардыл афæлгæст. Лирикон геройы уæздан æнкъарæнтæ, йæ цардбæллон хъуыдытæ. («Фæстаг салам», «Хорзæй баззай, Ир», «Æз мæ цард...».)		<i>Арæхсын</i> : -хицæн кæнын фæлгонцтимæ баст лексикон рæнхъытæ.	Дзурга ныхас æмбаргæ æмæ сæрибарæй аразын(П)	Наизусть хи æвзæрст æмдзæвгæ.
62		1		Хазбийы поэтикæйы бынат йæ рæстæджы ирон литературæйы.				Цыбыр конспект саразын.
63	Плиты Грис. 6с	1		Плиты Грисы лирикæйы сæйраг фарстытæ. Хъайтарон национ удыхъæд авторы зондахаст æмæ	Трагеди	<i>Арæхсын</i> : драмон уацмысæн анализ кæнын, -уацмысы	Ахуырадон æрмæджы этикон нысаниуæгæн	Цыбыр конспект саразын. Наизусть

			хæсты философи æмдзæвгæ «Солдат»-ы.		архайды цыд логикон æгъдауæй раст дзурын, авторы ахастдзинад йæ героймæ сбæрæг кæнын, хъайтары архайд æмæ миниуджытæ, раст аргъ сын кæнын.	раст аргъ кæныны (Л) Анализ, синтез, классификаци(П) Тексты æмбарынад, хъæугæ æрмаг сæ исын зонын(П) Аххос æмæ фæстиуджытæ раиртасын (П)	скъуыддзаг.
64		1	Презентаци. Историон трагеди «Чермен». Йæ темæ æмæ композицион арæзт.	Трагедии.			Сюжеты бастдзинад фольклоримæ.
65		1	Чермен - адæмы бартыл тохгæнгæнæг.				Скъуыддзаг наизусть.
66.		1	Æлдæртты къорд, сæ миддуне, сæ зондахаст.		Бæрæг кæны сæйраг архайæджы характерон хицæндзинадтæ, сæ бынат фæлгонцты системæйы, авторы бæрæггæнæн,	Æмбæлгæ хуызы спайда кæнын дзургæ ныхасæй хъуыддæгтæ аразгæйæ(К)	Проблемон фарстатæ.
67.		1	Уацмысы арæзт, сюжет, композици.				Н.Р.К Нывæцæн.
68 - 70.		1	Театралон рабдыстмæ бакаст.		адæймаджы уавæр æмæ фæлгонцаразæн мадзæлттæ сбæрæг кæнынæн.		

Нысантæ:

Л – удгоймагон УАА

Р – регулятивон УАА

П – зоньндзинæдтæм тырныны УАА

К – коммуникативон УАА

10 къласы литературæйæ тематикъон пълан æххæстгонды график.

Афæдзмæ – 70 сахаты. Къуыри – 2 сахаты.

<i>№</i>	<i>Сæйраг темæты сæргæндтæ</i>	<i>Сахæттæ</i>	<i>Уыдонæй:</i>			<i>Тестыл, практикон куыстыты нымæц</i>
			<i>Урочытæ</i>	<i>Нывæцæн</i>	<i>Бон</i>	
1	Разныхас. Ирон советон литературæ 1917-1929 азты.	43	38	1. <i>«Национ иудзинад»</i>		4
				2./3. <i>«Райгуыраен уæзæгмæ уарзондзинад»</i>		
				3. <i>«Сылгоймаджы хъысмæт»</i>		
				4. <i>« Адаймаджы нысан царды»</i>		
2	Разныхас. Ирон литературæ 1930 азты.	14	14			4
3	Разныхас. Ирон литературæ Фыдыбæстæйы Стыр Хæсты азты.	11	11	1. <i>Хæдзармæ хи æвзæрт темæйыл нывæцæн.</i>		3
	<i>Иумæйагæй:</i>	68	63	5-къласы; 1 -х/к		

Нормы оценки знаний, умений и навыков по литературе

Оценка устных ответов учащихся.

При оценке устных ответов следует руководствоваться следующими основными критериями в пределах программы.

Оценкой «5» оценивается ответ, обнаруживающий прочные знания и глубокое понимание текста изученного произведения; умение объяснить взаимосвязь событий, характер, поступки героев и роль художественных средств в раскрытии идейно-эстетического содержания произведения; умение пользоваться теоретико-литературными знаниями и навыками разбора при анализе художественного произведения, привлекать текст для аргументации своих выводов, раскрывать связь произведения с эпохой (8-11 кл.); свободное владение монологической литературной речью.

Оценкой «4» оценивается ответ, который показывает прочное знание и достаточно глубокое понимание текста изучаемого произведения; умения объяснять взаимосвязь событий, характер, поступки героев и роль основных художественных средств в раскрытии идейно-эстетического содержания произведения; умение пользоваться основными теоретико-литературными знаниями и навыками при анализе прочитанных произведений; умение привлекать текст произведения для обоснования своих выводов; хорошее владение монологической речью. Однако допускаются две неточности в ответе.

Оценкой «3» оценивается ответ, свидетельствующий в основном о знании и понимании текста изученного произведения; умение объяснить взаимосвязь основных событий, характеры и поступки героев и роль важнейших художественных средств в раскрытии идейно-художественного содержания произведения; знания основных вопросов теории, не достаточным умением пользоваться этими знаниями при анализе произведений; ограниченных навыков разбора и недостаточном умении привлекать текст произведений для подтверждения своих выводов. Допускается несколько ошибок в содержании ответа, недостаточно свободное владение монологической речью, ряд недостатков в композиции и языке ответа, несоответствие уровня чтения нормам, установленным для данного класса.

Оценкой «2» оценивается ответ, обнаруживающий незнание существенных вопросов содержания произведения, неумение объяснить поведение и характеры основных героев и роль важнейших художественных средств в раскрытии идейно-эстетического содержания произведения, незнание элементарных теоретико-литературных понятий; слабое владение монологической литературной речью и техникой чтения, бедность выразительных средств языка.

Нывæцæны æмæ изложениы бæрæггæнæнты нормæтæ.

Нывæцæн сæмæ изложении сты скъоладзауты ныхасы хæрзхъæддинад бæрæггæнæны сөйрагдæр формтæ.

Нывæцæнтæ сæмæ изложениы фыссын хъæуы программæйы ныхасы рæзтыл куысты домæнтæм гæсгæ.

Изложениы хъуамæ уа:

10 къласы – 350 -400 дзырды.

Нывæцæнты:

10 къласы – 3,5 -4 . фарсы.

Нывæцæны ас вæййы къаддæр кæнæ фылдæр ахæм уавæртæм гæсгæ: нывæцæны стиль сæмæ жанр, темæ; скъоладзауты цæттæддинад.

Нывæцæнты сæмæ изложениы фæрцы брæг кæнæм :1) скъоладзау темæ раргом кæнынмæ куыд арæхсы; 2) сөвзаджы фæрæзтæй пайда кæнын куыд зоны; 3) растфыссынады хæрзхъæддинад.

Алы нывæцæны сæмæ изложенийæндæр сөвæрæм 2 бæрггæнæны; фыццаг – куысты мидисæн; дыккаг – растфыссынады хæрзхъæддинадæн.

Дыууæ бæрæггæнæны дæр сөвæрæм сөвзагæй. Æрмæст литературæйы куы бæрæг кæнæм зониндзинæдтæ, уæд фыццаг бæрæггæнæн сөвæрæм литературæйæ.

Скъоладзауты растфыссынады хæрзхъæддинад бæрæг кæнын хъæуы, цал орфографион, пунктуацион сæмæ грамматикон рæдыды фæуагъта, уымæ гæсгæ.

<i>Бæрæггæнæнты сөйраг домæнтæ.</i>		
<i>Бæрæггæнæн</i>	<i>Мидис æмæ ныхасыхъæд</i>	<i>Расфыссынады хæрзхъæддинад</i>
«5»	1. Скъоладзау иттæг хорз раргом кодта темæ; 2. Мидис фыст у, куыд сөмбæлы, ахæм фæткмæ гæсгæ. 3. Скъоладзауы дзырдурат у хъæздзыг; дзырдтæй пайда кæны, кæм куыд сөмбæлы, афтæ. Гæнæн ис: 1-2 ныхасы рæдыды; 1 рæдыд мидисы	1 орф., 1 пункт., 1 грам. рæдыды.
«4»	1. Хорз раргом кодта темæ, фæлæ иу цалдæр ран темæйæ ахызт. 2. Мидисы фæткæвæрд иучысыл хæлд сөрцыд. 3. Куысты стиль у аив.	2 орф., 2 пункт., кæнæ 1 орф. сæмæ 3 пункт., кæнæ 4 пункт. рæдыды сөнæ орфог р. сæмæ 2 грам. рæдыды.

	Гөнсен ис: 2 рөдыды мидисы; 3-4 ныхасы рдыды.	
«3»	<ol style="list-style-type: none"> 1. Темө сөххөст сөргөм ну. 2. Скьоладзауы ныхасыхьсөд у мөгуыр, дзыртсөй раст нө пайда кены. 3. Мидисы фөткөсөсөрд хөлд сөрцөд. Гөнсен ис: 4 рөдыды мидисы; 5 ныхасы рөдыды.	4 орф., 4 пункт., көнө 3 орф. сөмө 5 пункт., көнө 7 пункт. рөдыды сөнө орфог р. сөмө 4 грам. рөдыды
«2»	<ol style="list-style-type: none"> 1. Скьоладзау сөппиндөсөр темө нө раргом кодта. 2. Куыст пьланмө гөсгө фыст нөу. 3. Скьоладзауы ныхасыхьсөд у нылсөг, фыст у цыбыр хьуыдыйсөдтсөй, сө хсөн нөй бастдзинад. 4. Арсөх дзырдтсөй раст пайдагонд нө цөуы. Гөнсен ис: 6 рөдыды мидисы сөмө 7 ныхасы рдыды.	7 орф., 7 пункт., көнө 6 орф. сөмө 8 пункт., көнө 5 пункт. рөдыды сөмө 8 орфог р. сөмө 7грам. рөдыды
«1»	Куысты ис: 6 рөдыды мидис сөмө 7 ныхасы рөдыдсөй фылдөсөр.	7 орф., 7 пункт., 7 грам. Рөдыды.

